

รายงานการวิจัย

บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด

The Role of Village Health Volunteers in Dok Lum Subdistrict Administration Organization, Pathumrat District, Roi Et Province

โชติกา สุวรรณหงษ์¹
รัฐบุรุษ คุ่มทรัพย์²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ และอาชีพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนทุกหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ดจำนวน 8,738 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 383 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) และเมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่

โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe)

ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการให้คำแนะนำและปรึกษา รองลงมาด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน ด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการป้องกันโรค และด้านการส่งเสริมสุขภาพ ตามลำดับ
2. ประชาชนที่มีเพศและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ดไม่แตกต่างกัน

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยนครราชสีมา

² (รองศาสตราจารย์ ดร.), อาจารย์ที่ปรึกษา สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

คำสำคัญ : อาสาสมัครสาธารณสุข

Abstract

The purposes of this study were to study and to compare the role of village health volunteers in Dok Lum Subdistrict Administration Organization, Pathumrat District, Roi Et Province, classified gender and occupation. The population was 8,738 people in Dok Lum Subdistrict Administration Organization, 383 persons were determined as the sample by Taro Yamane's sample-size table. The 5-rating scale questionnaire was used as the tool. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test (One way ANOVA), and Scheffe's method.

The results of the study revealed as follows:

1. The people had opinion on the role of village health volunteers in Dok Lum Subdistrict Administration Organization, Pathumrat District, Roi Et Province as a whole at the high level, ranked by descending order of providing advice and counsel, performance, working problems and obstacles in the line of duty, disease prevention and health promotion aspects respectively.

2. The opinion of people with different gender and occupation, on the role of village health volunteers in Dok Lum Subdistrict Administration Organization,

Pathumrat District, Roi Et Province, was found with no difference.

Keywords : Health Volunteers

บทนำ

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือที่เรียกชื่อย่อ และเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ “อสม.” ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หรือท้องถิ่นของตน โดยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านนั้น เป็นผู้ที่มิบทบาทในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ซึ่งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จะต้องโดยผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการปฏิบัติงานด้วยความเสียสละต่อประชาชนในหมู่บ้าน กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับจนครอบคลุมหมู่บ้านในชนบท และชุมชนเมือง มากกว่า 800,000 คน ถึงแม้ว่าพลังของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาจจะดูเล็กน้อยดังเม็ดทรายเม็ดกรวด เมื่อยามกระจายอยู่ตามหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ แต่เมื่อมีการรวมตัวเป็นก้อนเป็นขม่อมๆ พลังเหล่านี้ก็มีความมั่นคง และพร้อมที่จะต่อสู้และก้าวนำไปสู่การพัฒนาด้านสุขภาพชีวิตของประชาชนของภาคประชาชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านหรือชุมชน และได้รับการอบรมตาม

หลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด โดยมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ เป็นผู้สื่อสารข่าวสารสาธารณสุข เป็นผู้ให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้าน เป็นผู้ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน หมุนเวียนกันปฏิบัติงานที่ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) เป็นผู้นำในการบริหารจัดการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน เฝ้าระวังและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในหมู่บ้าน เป็นแกนนำในการชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนางานสาธารณสุขของชุมชน คู่มือสิทธิประโยชน์ด้านสาธารณสุขของประชาชนในหมู่บ้าน

ในสถานการณ์ปัจจุบันและช่วงเวลาที่ผ่านมา เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการงานด้านสาธารณสุขมูลฐานเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะช่วยให้ทุกประเทศสามารถจัดบริการสาธารณสุขให้บรรลุเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้าตามยุทธศาสตร์สากลขององค์การอนามัยโลก โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขแห่งเวลา ทรัพยากร เครื่องชี้วัด เป้าหมาย และประสิทธิภาพของกลไกการบริหารงานตามแผนงาน โดยเฉพาะของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ในกลยุทธ์ของการสาธารณสุขมูลฐาน ชุมชนนับเป็นจุดสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จ ประเทศไทยได้ลงนามในกฎบัตรขององค์การอนามัยโลก (WHO) เพื่อการพัฒนาสุขภาพเมื่อปี พ.ศ. 2553 ว่าจะสนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน เพื่อให้ประชาชนไทยมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 กระทรวงสาธารณสุขจึงเริ่มดำเนินการสาธารณสุขมูลฐานตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมา แต่ยังเป็นลักษณะกระจ่ายเป็น

โครงการเท่านั้น งานสาธารณสุขมูลฐานได้เริ่มอย่างจริงจังในแนวพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) โดยประกาศเป็นนโยบายในแผนพัฒนาสาธารณสุขของประเทศอย่างชัดเจน จึงถือเป็นนิมิตหมายที่ดีทางสาธารณสุขใหม่ที่ประเทศไทย นำมาใช้ตั้งแต่นั้นมา และตั้งแต่ประเทศไทยได้นำการสาธารณสุขมูลฐานมาเป็นกลวิธีในการจัดการบริการสาธารณสุขของรัฐ ส่งเสริมให้ประชาชนพึ่งตนเอง รัฐได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้มาเป็นผู้กระตุ้นและสนับสนุนให้ประชาชนดูแลตนเองและการที่จะบรรลุเป้าหมายที่ต้องอาศัยกลไกที่สำคัญในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐาน คือ ระบบอาสาสมัครเป็นหลัก โดยการให้ความรู้และฝึกอบรมให้ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการในรูปของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยเน้นงานป้องกันผสมผสานกับงานที่บำบัดรักษา

งานสาธารณสุขมูลฐาน หรืองานสาธารณสุขในรูปแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วม นั้นไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ แต่พบอยู่คู่กับสังคมมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากเรื่องของยาสมุนไพร ยาแผนโบราณ หมอพื้นบ้าน หมอตำแย แม้กระทั่งหมอผี ก็ล้วนที่เป็นชื่อติดปากคุ้นหูคนไทยมาโดยตลอดเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะให้ประชาชนสามารถดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ ในด้านสุขภาพอนามัย ซึ่งเกิดจากเหตุผลความจำเป็นในเรื่องการขาดแคลนบุคลากรผู้ให้บริการ และเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในการบริการสาธารณสุข ประกอบกับประชาชนในบาง

พื้นที่ อยู่ไกลในพื้นที่ทุรกันดารไม่สามารถเดินทางมารับบริการได้ทันและทั่วถึงรวดเร็วตามความต้องการ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้พยายามศึกษา ทดลองรูปแบบต่างๆ เพื่อให้สามารถขยายบริการและดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน ให้เข้าถึงครอบคลุมมากที่สุด นับตั้งแต่การฝึกอบรมพัฒนาความรู้ของหมอตำแยให้สามารถบริการให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านและครอบครัวได้อย่างถูกต้องมีคุณภาพและปลอดภัย แล้วเรียกชื่อใหม่ว่า “ผดุงครรภ์โบราณ” เมื่อปีพุทธศักราช 2500 ในด้านการรักษาความสะอาดของบ้านเรือน และการจัดหาน้ำสะอาดสำหรับใช้ดื่ม ในระยะนั้นก็ได้นำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการเรียกชื่อว่า “กรมการพัฒนาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” (ยูวดี ด้านสุวรรณดำรง, 2551 : 1) ในปีพุทธศักราช 2503 นายแพทย์สมบุรณ์ วัชรวิทย์ ได้ร่วมกับองค์การอนามัยโลกทำการศึกษากาใช้บริการสาธารณสุขของประชาชนที่สถานีอนามัยทุกระดับ พบว่าการใช้บริการสาธารณสุขในสถานบริการของรัฐ ทั้งด้านการรักษาพยาบาล การควบคุมป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพมีอัตราการใช้ต่ำมาก โดยเฉพาะการใช้บริการในด้านส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค จากสาเหตุดังกล่าวทำให้กระทรวงสาธารณสุขได้มีแนวคิดในการหาหลักการที่จะขยายบริการสาธารณสุขให้ครอบคลุมเข้าถึงประชาชนมากขึ้น ในปีพุทธศักราช 2509 จึงได้ทำการทดลองที่จังหวัดพิษณุโลก โดยฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนด้านการรักษาพยาบาล การส่งเสริม

สุขภาพ การป้องกันควบคุมโรคที่สถานีอนามัย แล้วคัดเลือกไปเรียนพนักงานอนามัยและผดุงครรภ์เพื่อให้กลับมาปฏิบัติงานในท้องถิ่นเดิม (กระทรวงสาธารณสุข, 2553 : 11)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลที่ได้จากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ในปรับปรุงและการพัฒนาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานของการศึกษา

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

2. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ได้แก่ ด้านการป้องกันโรค ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการให้คำแนะนำและปรึกษา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ และด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนทุกหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 8,738 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 382 คน

ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ เพศ และอาชีพ

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ บทบาทของอาสาสมัคร

สาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ได้แก่ ด้านการป้องกันโรค ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านการให้คำแนะนำและปรึกษา ด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ และด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน

ระยะเวลาในการศึกษา

ระหว่างวันที่ 1 กันยายน ถึง 30 ธันวาคม 2558

วิธีดำเนินการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร คือ ประชาชนทุกหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 8,738 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนทุกหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 8,738 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2546 : 101) ซึ่งกำหนดให้มีระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 95 % ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถาม คือแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น เพื่อสอบถามบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุม

รัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 1 ฉบับ
แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มี
ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check
list)

ตอนที่ 2 สอบถามบทบาทของ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขต
องค์การบริหารส่วนตำบลคอกกล้า อำเภอปทุม
รัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 มีลักษณะ
เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณ
ค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของ
ลิเคอร์ท (Likert)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้ศึกษาดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2) แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2
ตอน โดยพิจารณาเนื้อหาให้ครอบคลุมกับ
ความมุ่งหมาย และสมมติฐานการศึกษา

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตาม
กรอบแนวคิดที่กำหนด เสนออาจารย์ที่ปรึกษา
เพื่อพิจารณา แก่ภาษาเนื้อหา ความครบถ้วน
ถูกต้อง และครอบคลุมเนื้อหาและเพื่อให้เกิด
ความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถ
วัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด แล้ว
นำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา
แนะนำ

4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้
(Try-Out) กับประชาชนในเขตองค์การ

บริหารส่วนตำบลสระบัว อำเภอปทุมรัตน์
จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน
40 คน

5) นำแบบสอบถามที่นำไปทดลอง
ใช้ (Try-out) มาหาค่าอำนาจจำแนก เป็นราย
ข้อในแต่ละด้านโดยวิธี Item-total Correlation
และทดสอบด้วยสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน
(Pearson Product Moment Correlation) เพื่อ
ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6) นำแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์ ไป
หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
(Reliability) โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา
(Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอน
บาค (Cronbach)

7) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์
เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ขอนหนังสือจากวิทยาลัย เพื่อขอ
ความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลใน
การศึกษาเสนอต่อนายกองค์การบริหารส่วน
ตำบลคอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

2) ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การศึกษาด้วยตนเอง และได้ติดตามเก็บ
แบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

3) ผู้ศึกษาตรวจสอบความครบถ้วน
สมบูรณ์การตอบแบบสอบถาม เพื่อนำไป
วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่
ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่
(Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์บทบาทของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การ
บริหารส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุมรัตต์
จังหวัดร้อยเอ็ด โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่า
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไป
เปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยและแปล
ความหมาย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543 :
100)

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขต
องค์การบริหารส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุม
รัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามปัจจัยส่วน
บุคคล ใช้ค่า F-test (One way ANOVA)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
(Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความ
สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์
เฉพาะ (IOC : Index of Item Objective
Congruence)

2) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของ
แบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่า
สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธี
ของครอนบาค (Cronbach)

3) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่
(Frequency) , ค่าร้อยละ (Percentage) ,
ค่าเฉลี่ย (Mean) , ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(Standard Deviation)

4) สถิติที่ใช้ในการทดสอบ
สมมติฐาน เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่ม
ตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ใช้ค่า F-
test (One way ANOVA) t-test แบบ
Independent Samples และทดสอบความ

แตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ้
(Scheffe')

สรุปผลการศึกษา

1. ประชาชนในเขตองค์การบริหาร
ส่วนตำบลดอกลำ อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัด
ร้อยเอ็ด ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศ
หญิง จำนวน 217 คน (ร้อยละ 56.66) รองลงมา
เป็นเพศชาย จำนวน 166 คน (ร้อยละ 43.34)
ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม จำนวน
165 คน (ร้อยละ 43.08) รองลงมาประกอบ
อาชีพอิสระ จำนวน 131 คน (ร้อยละ 34.21)
และรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ จำนวน 87
คน (ร้อยละ 22.71)

2. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อ
บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ
หมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกลำ
อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด ใน
ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$) โดย
เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้
ด้านการให้คำแนะนำและปรึกษา ($\bar{X}=4.09$)
รองลงมาด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน
($\bar{X}=4.03$) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการ
ปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X}=3.94$) ด้านการป้องกันโรค
($\bar{X}=3.93$) และด้านการส่งเสริมสุขภาพ
($\bar{X}=3.91$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้าน ปรากฏผลดังนี้

1) ด้านการป้องกันโรคโดยภาพ
รวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3
อันดับ ได้แก่ การชักชวนและแนะนำให้เพื่อน
บ้านทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงรองลงมาคือ

การแจ้งข่าวการเกิดโรคให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบโดยเร็ว และการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแก้ไขปัญหาระบาดโรคติดต่อในชุมชน

2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ การติดตามหญิงมีครรภ์ให้ไปฝากท้องและมารับการฝากครรภ์ตามกำหนด รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมออกกำลังกายแก่ประชาชนในชุมชน เช่น การแอโรบิก และการแนะนำให้รู้แก่ประชาชนเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม

3) ด้านการให้คำแนะนำและปรึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ การแนะนำเรื่อง โภชนาการ สุขภาพ อาหารและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชน รองลงมาคือ การแนะนำเรื่องการวางแผนครอบครัวให้แก่ประชาชน และการให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพแก่ประชาชนเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย และเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

4) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ตรวจวัดความดันโลหิตและตรวจหาน้ำตาลในปัสสาวะแก่ประชาชนเพื่อดูโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน รองลงมาความรู้และอายุของอาสาสมัครสาธารณสุข และการขยายผลข้อมูลที่ได้รับ

5) ด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ การวางแผนและพัฒนาชุมชน รองลงมาคือ การดูแลสิทธิประโยชน์สาธารณสุขในชุมชน และการเป็นแกนนำในการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานของชุมชน

3. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน

4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการให้คำแนะนำและปรึกษา ซึ่งเป็นไปตามแนวทางที่ กระทรวงสาธารณสุข (2554) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ว่า อาสาสมัครสาธารณสุขเป็นผู้มีบทบาทในการให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว ในเรื่องต่างๆ

ได้แก่ การใช้สถานบริการสาธารณสุขและการ
ใช้ยา การรักษาอนามัยของร่างกาย การให้
ภูมิคุ้มกันโรค การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและ
การจัดหาน้ำสะอาด โภชนาการและสุขาภิบาล
อาหาร การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ
ประจำถิ่น การอนามัยแม่และเด็กและการ
วางแผนครอบครัว การดูแลรักษาและป้องกัน
สุขภาพเหงือกและฟัน การดูแลและส่งเสริม
สุขภาพจิต การป้องกันและควบคุมโรคเอดส์
การป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุ อุบัติภัยและ
โรคไม่ติดต่อที่สำคัญ การป้องกันและแก้ไข
มลภาวะและสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษเป็นภัย การ
คุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข การจัดหา
จำเป็นไว้ใช้ในชุมชน และการส่งเสริมการใช้
สมุนไพรและแพทย์แผนไทย เป็นต้น และจาก
ผลการศึกษาในครั้งนี้ ด้านที่ประชาชนมีความ
คิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุข
ประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วน
ตำบลดอกกล้า ในระดับรองลงมา คือ การ
ติดตามผลการปฏิบัติงาน ด้านปัญหาและ
อุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการป้องกัน
โรค และด้านการส่งเสริมสุขภาพ ตามลำดับ
โดยผู้ศึกษาจะได้นำประเด็นที่ได้จากการศึกษา
มาอภิปรายผลเป็นรายด้าน ดังนี้

1) ด้านการป้องกันโรค ประชาชน
มีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การ
บริหารส่วนตำบลดอกกล้า ได้ให้ความสำคัญใน
เรื่อง การชักชวนและแนะนำให้เพื่อนบ้าน
ทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง การแจ้งข่าวการเกิด
โรคให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทราบโดยเร็ว และ
การร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขแก้ไข

ปัญหาโรคติดต่อในชุมชน จากผลการศึกษา
แสดงให้เห็นว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ
หมู่บ้าน (อสม.) ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการ
ป้องกันโรคเป็นอย่างมาก

2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ
ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขต
องค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า ได้ให้
ความสำคัญในเรื่อง การติดตามหญิงมีครรภ์ให้
ไปฝากท้องและมารับการฝากครรภ์ตาม
กำหนด รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย
แก่ประชาชนในชุมชน เช่น การแอโรบิก
และการแนะนำให้ความรู้แก่ประชาชนเป็น
รายบุคคลและรายกลุ่ม

3) ด้านการให้คำแนะนำและ
ปรึกษา ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาท
ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านใน
เขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า ได้ให้
ความสำคัญในเรื่อง การแนะนำเรื่อง
โภชนาการ สุขาภิบาล อาหารและสิ่งแวดล้อม
ให้แก่ประชาชน รองลงมาคือ การแนะนำเรื่อง
การวางแผนครอบครัวให้แก่ประชาชน และ
การให้คำแนะนำการดูแลสุขภาพแก่ประชาชน
เพื่อป้องกันการเจ็บป่วยและเมื่อเกิดการ
เจ็บป่วย

4) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการ
ปฏิบัติหน้าที่ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อ
บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ
หมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอก
กล้า ได้ให้ความสำคัญในเรื่อง ตรวจวัดความดัน
โลหิตและตรวจหาน้ำตาลในปัสสาวะแก่
ประชาชนเพื่อดูโรคความดันโลหิตสูงและ

โรคเบาหวาน รองลงมาความรู้และอายุของ อาสาสมัครสาธารณสุข และการขยายผลข้อมูล ที่ได้รับ

5) ด้านการติดตามผลการ ปฏิบัติงาน ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า ได้ให้ความสำคัญในเรื่อง การวางแผนและ พัฒนาชุมชน รองลงมาคือ การดูแลสิทธิประโยชน์สาธารณสุขในชุมชน และการเป็นแกนนำในการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานของชุมชน

ประชาชนที่มีเพศและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในเรื่องเพศและอาชีพ ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ด้านการป้องกันโรค อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรจัดหาและจ่ายถุงยางอนามัยให้มากยิ่งขึ้น

2) ด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรดำเนินการชั่งน้ำหนักเด็ก 0-5 ปี โดยทำการบันทึกและเปรียบเทียบภาวะขาดสารอาหาร

3) ด้านการให้คำแนะนำและปรึกษา อาสาสมัคร ควรส่งเสริมหรือดำเนินการเพื่อควบคุมป้องกันโรคติดต่อให้มากยิ่งขึ้น

4) ด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการแก้ไขปัญหาโรคติดต่อในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

5) ด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอกกล้า อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด ควรทำให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

2) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุข

3) ควรศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2550. **มาตรฐานสาธารณสุขมูลฐาน**. กรุงเทพฯ :

กระทรวงมหาดไทย.

เนรมิต จันทร์ทอง. 2550. **บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขในการควบคุมโรคไข้เลือดออก : ศึกษา**

กรณีตำบลหนองหิน อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. การศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร-
มหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เจตน์ อินสองใจ. 2550. **บทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขในการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกตำบล**

ป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธีระ สันติเมธี. 2547. **แนวทางการบูรณาการการปฏิบัติงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับจังหวัด.**

ปริญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รัชฎาวรรณ โพธิ์จันทร์. 2548. **การรับรู้ภาวะผู้นำและศักยภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข**

ในจังหวัดจันทบุรี. ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.